

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

539 פ"ק תפואה תשפ"ט י"ג אלול 539
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: גבריאל המלאך

שאתה מוציא ממצרים יש לי עליה דין... באותה שעה כנס הקדוש ברוך הוא כל פמליא של מעלה ואמר להם: הוּו דנין ביני ובין עוזא שר של מצרים... באותה שעה ענה עוזא ואמר: רבש"ע יודע אני בעצמי שהן חייבין אלא שב עליהם במידת רחמים. באותה שעה עמד גבריאל ולקח מלבן של טיט ועמד לפני הקדוש ברוך הוא ואמר: רבש"ע, הלא שעבדו בניך שעבדו קשה כזה תרחם עליהם. מיד חזר הקדוש ברוך הוא וישב עליהן במידת הדין וחזר וטבעם בים וכו'. יעו"ש כל אריכות הענין.

מבואר, כי כל פמליא של מעלה נתכנסה כדיינים, גבריאל ורק הוא שעמד וביקש רחמים ופעל לעורר גאולתן.

עוד מובא במדרש (ילקוט שמעוני שם רמז רל"ה), "ויהי באשמורת הבקר וישקף ה'", בלילה רצה גבריאל להרוג את מצרים, אמר לו הקדוש ברוך הוא: המתן להם עד אותה שעה שפעל אביהם עמי, שנאמר "וישכם אברהם בבקר". כיון ששמע גבריאל כך, לא נגע בהן כל הלילה שנאמר "ולא קרב זה אל זה".

ועוד בילקוט שמעוני (שם רמז רל"ז), "והמים להם חומה", בשעה שירדו ישראל לים ירד גבריאל עמהם והקיפם ושמרם כחומה, והיה מכריז במים, לימין: 'היזהרו בישראל שעתידין לקבל התורה מימינו של הקדוש ברוך הוא'. ולשמאל היה אומר: 'היזהרו באלו שהן עתידין להניח תפלין בשמאל'. ולמים שלפניהם היה אומר: 'היזהרו באלו שעתידין שיהיו חותמין לפניהן בברית'. ושלאחריהם היה אומר: 'היזהרו באלו שעתידין להראות קשר של תפלין וכנף ציציותיהן מאחריהן'.

וכן ב'מדרש ויושע' (ד"ה מי כמוך) מובא: כשאמרו ישראל שירה לפני הקב"ה, שמע אותה פרעה כשהיה מטורף בים, ונשא אצבעו לשמים, ואמר: "מאמין אני בך שאתה הצדיק ואני ועמי הרשעים, ואין אלוה בעולם אלא אתה". באותה שעה ירד גבריאל והטיל על צווארו שלשלת של ברזל, וא"ל: רשע, אתמול אמרת "מי ה' אשר אשמע בקולו". ועכשיו אתה אומר "ה' הצדיק"? מיד הורידו למצולות ים, ועכבו שם 50 יום, וציערו כדי שיכיר נפלאותיו של הקב"ה, ואח"כ העלהו מהים והמליכו על נינווה. ועדיין פרעה חי ועומד בפתחו של גיהנם, וכשנכנסין מלכי אומות העולם, מיד מודיע להם גבורותיו של הקב"ה, ואומר להם: 'שוטים שבעולם, מפני מה לא למדתם ממני דעת, שהרי אני כפרתי בהקב"ה, לכן שלח בי 10

כתב בעל הטורים בפרשת השבוע על הפסוק (כ"ה, ט'): "כָּל אֲשֶׁר אָנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֹתַי הַמְשִׁכֵּן וְאֶת תְּבִנֹתַי כֹּל פְּלִי וְכֵן תַּעֲשֶׂה". ז"ל: מראה - בגימטריא גבריאל מלמד שהיה חגור כמין פסיקיא של עור ומראה למשה תבנית המשכן ותבנית כל כליו. ע"כ.

וצריך להבין, מדוע גבריאל המלאך נבחר להראות למשה רבינו את תבנית המשכן?

ובשביל לבאר ענין זה יש להקדים, מצינו כי לגבריאל המלאך היה חלק גדול בהצלת עם ישראל ממצרים.

בתחילה כאשר הושלך משה רבינו עם התיבה אל היאור, ובאה בתיה בת פרעה ורוצה להצילו, אומרים חז"ל (סוטה יב:), כי שפחותיה טענו בפניה: 'גבירתנו, מנהגו של עולם, מלך בשר ודם גוזר גזירה, אם כל העולם כולו אין מקיימין אותה בניו ובני ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביך?!'. בא גבריאל וחבטן בקרקע.

הרי לנו שגבריאל הציל את משה ממיתה בהיותו בתיבה ביאור.

לאחר מכן לאחר שאמו הניקה אותו במשך שנתיים, משה הובא אל ארמון המלך פרעה, וטענו שרי פרעה בפניו, כי הילד הזה עתיד למרוד בך וקחת ממך את המלוכה ולכן יש להורגו. אומר המדרש (ילקוט שמעוני פרשת שמות רמז קס"ו) בזה"ל: 'וישלח אלהים מלאך ממלאכים קדושים ושמו גבריאל, וידמה כאחד מהם. ויען המלאך ויאמר: אם על המלך טוב יביאו אבן שהם וגחלת אש וישימו אותם לפני הילד, והיה אם ישלח ידו אל השהם, דע כי מחכמה עשה זאת ונהרגהו. ואם על הגחלת ישים ידו, דע, כי לא מחכמה עשה זאת ונחיהו. וייטב הדבר בעיני המלך והשרים ויעש המלך כדבר המלאך, ויביאהו לו את השהם ואת הגחלת ויקח המלאך ידו אל הגחלת ותדבק הגחלת באצבע וישאה אל פיו ותבער קצת שפתיו ושפת לשונו ונעשה כבד פה וכבד לשון. ויחדלו המלך והשרים מהמית את הילד. ע"כ.

הרי שהציל בשנית את משה רבינו מגזירת המוות אשר ריחפה על ראשו.

כמו כן כאשר ירדו ישראל לפני ים סוף. מובא בילקוט שמעוני (פרשת בשלח רמז רמ"א), וז"ל, בשעה שיצאו ישראל ממצרים פתח עוזא שר של מצרים לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו: רבש"ע אומה זו

מכות, ואף טבעני בים ועכבני שם 50 יום, ואח"כ העלני מהים, ולבסוף האמנתי בו בעל כורחי'. לכן שרו ישראל זאת השירה, ואמרו כולם יחד "מי כמוכה באלים ה'".

ומכל זה נראה שגבריאל המלאך הוא זה שנחלץ חושים להציל את ישראל ולהושיעו בכל התהליך של יציאת מצרים.

ויש לתת טעם לדבר, כאשר יעקב אבינו שולח את יוסף, הוא שולח אותו אל אחיו הנמצאים בשכם, אלא שהאחים לא היו בשכם, ואם יוסף לא היה מוצאם היה חוזר לביתו ואל היה קורה לו דבר. "וימצאהו איש והנה תועה בשדה" והוא גבריאל המלאך, והוא מגלה ליוסף כי "נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אִמְרִים נְלַכָּה דְתִינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר אַחֲרָיו וַיִּמְצָאם בְּדַתָּן". ומחמת כן נמכר יוסף, נמצא כי הגורם למכירת יוסף הוא גבריאל המלאך. וכיון שכל שעבוד מצרים הגיע מחמת מכירת יוסף, לכן גבריאל המלאך משתדל יותר מכולם להגן על כלל ישראל ולהושיעם משעבוד מצרים.

מחמת כן, כיון שגמר יציאת מצרים הוא בניית המשכן, לכן גבריאל המלאך מראה למשה רבינו את תבניתה משכן, ומסייע לכלל ישראל בבניית המשכן.

כמו כן על פי דברינו יש לומר, מכיון שגבריאל המלאך גרם לירידת יוסף למצרים, לכן הוא משתדל מאוד, לשמור ולהגן על יוסף מכל צר ומשטין במצרים.

כבר בתחילה אצל אדונו פוטיפר אשר כל סיבת קניית יוסף לעבד היתה בגלל היותו יפה תואר ומתאים למשכב זכור, בא המלאך גבריאל וסרסו לפוטיפר לבל יגע ביוסף (סוטה יג).

כמו כן כשנחשד יוסף עם אשת פוטיפר עמד גבריאל להגנתו. ובזה מצינו שני פירושים בראשונים.

בפירוש הריב"א (סוף פרשת ויגש מ"ז, כ"ב) כתב: "כי חק לכהנים". מדרש לכן השיב להם יוסף זו שסייעוהו בדינו כשרצו מצרים להמליכו ואמרו היאך נמליך עלינו איש ששכב עם אשת אדונו, אמרו הכומרים לכו וראו היכן בגדו קרוע אם הוא קרוע מאחוריו בידוע שלא רצה לבא עליה אלא כשברח היא תפסתו בבגדו מאחוריו לעכבו והוא עזב בגדו בידה לפי שנשמט ממנה, ולכן נקרע מאחוריו ואם הוא קרוע מלפניו בידוע שרצה לבא עליה והיא לא רצתה וקרעתו בבגדו מלפניו ובדקו ומצאו הקרע מאחוריו שבא גבריאל והפכו, דאיכא מאן דאמר בפ"ק דסוטה שרצה יוסף לשכב עמה אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו והמליכוהו עליהם.

ואילו החזקוני (וישב ל"ט, כ) כתב: אסורי המלך - כתיב אסירי קרי. ונמצא באגדה שהביאו יוסף לפני המלך בא גבריאל כדמות איש ויאמר: אם על המלך טוב יצוה לבדוק בבגדיהם אם בגדי האשה נקרעים בידוע שהחזיק בה יוסף לאנסה. ואם בגדי יוסף נקרעים החזיקה היא לאנסו. ויבוקש הדבר וימצא שהיו בגדי יוסף קרועים ובשביל כך לא דנוהו להריגה. ומ"מ לא נפטר מיד, כדי שלא לבייש אשת פוטיפר לאמר אכן נודע הדבר כי היא אנסה את יוסף. וכהני מצרים דנו דין זה ולכן לא קנה יוסף אדמתם בשני הרעבון. ע"כ.

אחר כך כשגבריאל מגלה ליוסף את חלומות שר המשקים ושר האופים ואת חלום פרעה. וכפי שמובא בילקוט ראובני (פרשת וישב, אות ט"ח) וז"ל: גבריאל היה לעולם עם יוסף, משעה שנמצא המד"א "וימצאהו איש" - זה גבריאל שכך ציוה מן השכינה, וענין החלום שראה שר המשקים ושר האופים הכל היה ע"י גבריאל, וג"כ חלום פרעה כי גבריאל הוא ממונה על החלומות. ע"כ.

כמו כן הגמרא בסוטה (לו): מציינת ששרי פרעה התנגדו למינויו וי"ל יוסף למשנה למלך בחוואנה שהוא עבד, אך פרעה ציין כי הוא

רואה בו גינוני מלכות. "אם כך", השיבו לו השרים, "עליו לדעת שבעים שפות" בא גבריאל ולימדו שבעים לשון. לא הוה קגמר, הוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה ולמד, שנאמר (תהלים פ"א, ו) 'עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע', ולמחר כל לישנא דאישתעי פרעה בהדיה אהדר ליה. אבל כאשר יוסף פתח את פיו בלשון הקודש, פרעה לא היה מבין מה הוא אומר. ואז השביעו פרעה שלא יגלה שאינו יודע את לשון הקודש.

[ויש לציין למה שכתבו בפירוש בעלי התוספות (מקץ מ"א, ל"ט) על הפסוק "אחרי הודיע אלהים אותך". וז"ל: זה שבעים לשון שלמד לו גבריאל כל אותם הימים שהיה בבית הסוהר ולא יכול יוסף להבינם עד שהוסיף לו אות אחת על שמו מן שם הקב"ה וכו'. ע"כ. נמצא, כי כבר בהיות יוסף בבית הסוהר בא גבריאל המלאך ולימדו שבעים שפות].

כמו כן החיד"א בספרו חומת אנך (פרשת מקץ אות ז) מבי את המדרש, אסנת בת דינה היתה משכם בן חמור ובקשו להרגה בני יעקב, בא יעקב אבינו ע"ה ותלה לה קמיע בצווארה וגרשה מביתו והחביאה עצמה בין הקוצים ובין הברקנים, ועל שם הסנה נקראת "אסנת". ובא גבריאל והביאה למצרים לפני אשת פוטיפר. וכשיצא יוסף על ארץ מצרים, יצאו כל הנשים לראותו מחמת יופיו וכל אחת זורקת לו חפץ או תכשיט וזו זרקה לו הקמיע שבצווארה. וכשנסתכל יוסף בו שהיתה בת בתו של יעקב, נשאה לו לאשה. עכ"ד.

נמצא, כי אף גבריאל המלאך דאג להביא ליוסף למצרים את אשתו - אסנת.

וכן על הפסוק בפרשת מקץ (מ"ב, ז): "וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת אֲחָיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַחַר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אִתָּם קְשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֵאִין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לְשֹׁבֵר אוֹכֵל". כותב בעל הטורים וז"ל: "ויכרם - ביקש לקבלם בסבר פנים יפות ובא המלאך שמצאו תועה והזכירו, מיד ויתנחר אליהם ולכך כתיב אחר כך 'ויכר' לשון יחיד: ויתנחר - בגימטריא 'על ידי האיש גבריאל' (686)

ובספה"ק "אמרי נועם", מביא רמז לדבר ש"גבריאל" (246) הוי בגימטריא "יוסף" בתוספת האות צד"י (90+156=246)

נמצא לפי דרכינו, כי גבריאל אשר גרם למכירת יוסף ולירידתו למצרים, הוא עומד כמגן ושמירה על יוסף בהיותו לבדו במצרים.

ולפי דרכינו יש להמשיך ולבאר מה שמצינו שייכות בין פורים למכירת יוסף, כמובא במדרש (אסת"ר ז, כ) "הרצים יצאו דחופים בדבר המלך וגו' והמלך והמן ישבו לשתות", אמר ר' חנין: מאן דאמר רחמנא ותרוך הוא יתותרון מעוהי אבל מאריך רוחיה וגבי דידיה. אמר להם לשבטים: אתם מכרתם את אחיכם מתוך מאכל ומשתה, כך אני אעשה לכם. הדא הוא דכתיב "והמלך והמן ישבו לשתות". היה אחד מישראל יוצא לשוק ומבקש ליקח ליטרא בשר או אגודה של ירק, היה הפרסי חונקו ואומר לו, למחר אני הורגך ומבזבז את ממונך. הדא הוא דכתיב "והעיר שושן נבוכה". אמר רבי יששכר דכפר מנדי: ומה אם מי שמחל ואמר (בראשית מ"ה) "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים וגו'" ראה עד היכן היא מתקנת, שהרי עד ימי מרדכי אותו עונש של מכירת יוסף קיים, מי שאינו מוחל על אחת כמה וכמה. ע"כ.

וכתב רבי אליהו הכהן בעל שבט מוסר בספרו מדרש אליהו בביאור על מגילת אסתר (דף צ' טור ב'), כי מטעם זה תיקנו לנו חז"ל אחת ממצוות הפורים היא סעודה, לרמז כי זכו לתקן את מכירת יוסף שהחלה בסעודה - מתוך מאכל ומשתה.

ומשום כך אומרת הגמרא במגילה (טו סו"א): "לכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן חמש חליפות", אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק ישל בו? דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. אמר רבי בנימן בר יפת: רמז רמז לו, שעתיד בן לצאת ממנו שיצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות, שנאמר "ומרדכי יצא בלבוש מלכות תכלת וגו'".

כלומר, מרדכי הצדיק נבחר להציל את כלל ישראל, כי גזירת המן באה על מכירת יוסף ומרדכי היה משבט בנימין שלא היה במכירת יוסף ואינו בכלל הגזירה.

ולפי זה, כי גזירת המן ואחשוורוש היתה מחמת מכירת יוסף יש לפרש שוב כי גבריאלי עמד בשמירה על עם ישראל מגזירת המן, כמובא בגמרא (מגילה יב): "ותמאן המלכה ושתי", מכדי פריצתא הואי, דאמר מר שניהן לדבר עבירה נתכוונו, מאי טעמא לא אתאי? אמר רבי יוסי בר חנינא: מלמד שפרחה בה צרעת במתניתא תנא בא גבריאלי ועשה לה זנב. ע"כ. וכן בעת שנדדה שנת המלך וביקש שיביאו לפניו את ספר הזכרונות, נאמר "וימצא כתוב", דורשת הגמרא במגילה (טו סו"ב), מלמד ששמישי מוחק וגבריאלי כותב.

"וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם וְחָצִי אָרְכּוֹ וְאָמָה וְחָצִי רְחָבּוֹ וְאָמָה וְחָצִי קִמְתּוֹ".

ארון הברית – אשר עליו אומר הכלי יקר: "לפי שהארון נושא לכל הכלים המקודשים ועל ידו יחול השפע האלהי על כולם". הוא היה משפיע את השכינה על כל כלי המקדש, כל קדושתם תלויה בארון הברית.

ויש להבין, מדוע כל השראת השכינה במשכן היתה תלויה בארון הברית?

ויש ליישב על פי מה שמבאר בספח"ק מגלה עמוקות (בפרשתינו) את המשל שמביא המדרש בפרשת השבוע: "משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה לו לאשה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו (- המלך): בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תיטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקב"ה לישראל: נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תיטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתה הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם".

מסביר את המדרש בספר הקדוש מגלה עמוקות וז"ל: ענין משל לבת מלך בא לתרץ, שמתחלה מקודם זו הפרשה אמר (משפטים כ"ד): "עלה אלי ההרה ואתנה שם תורה ומצוה", ועתה ירד הקב"ה למטה. וכי הוו עתה יותר טובים שירדה שכינה למטה לקבוע לה דירה?

על זה בא המדרש ומדמה זאת לחתן וכלה, החתן לפני החתונה הולך לבית אביה אבל אח"כ לאחר הנישואין, אביה בא לבית בתו הגמרא (פסחים מט): דורשת על הפסוק: "תורה ציוה לנו משה מורשה" - אל תקרי מורשה אלא מאורסה, ר"ל בתחילה שנצטווה משה לעלות להר סיני כדי לקבל את התורה, היה זה שהתורה היתה רק בבחינת "אירוסין", לכן החתן מגיע לבית הכלה, לכן הוצרך משה לעלות למרום.

אבל אח"כ במשכן נעשו נישואין, לכן "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", הוצרכתי אני לשכון למטה בתוכם. לכן מכל כלי המשכן פתח בענין ארון הברית ששם מונח ספר התורה, מאחר שכל הכבוד הזה הוא על שלום בתו שהיא התורה ובשבילה הרעש הגדול הזה שהמלך וסנקליטין שלו יבואו לכן התחיל בארון תחילה.

נמצא כי הארון אשר בו התורה הקדושה, הוא הגורם לירידת הקב"ה אביה של הכלה, למוטה את התחתונים, ולכן כל השראת השכינה משכן תלויה בו.

מטעם זה יבוארו גם דברי המדרש (במדבר רבה ד, ג): ועוד, בארון נאמר בו "כליל תכלת" מה שלא נאמר בכולם "כליל תכלת", למה? שהוא חשוב מכל כלי המשכן. ע"כ. ולפי דברי הכלי יקר, כי הארון הוא הגורם להשראת השכינה על כל כלי המשכן, מבואר היטב, מדוע הוא החשוב מכל הכלים.

כמו כן בדרך זו מבאר רבינו בחיי (עקב י, א) מדוע יאשיהו המלך גזז את ארון הברית קודם חורבן בית המקדש הראשון (יומא נב): וז"ל: 'לעילוי קדושתו שאין לך מקודש ומעולה בכל הכלים כמוהו, וכשם שהוא קודם לכולן במעשה כך הוא מקודש מכולן, שהוא דוגמא לכיסא הכבוד ומעון לשכינה, והשכינה דבקה לעולם עם הארון, ולכך בבית שני לא היה בו ארון, וכשחסר ארון חסרה שכינה, ולפי שהיה יאשיהו יודע שהבית עתיד ליחרב על ידי נבוכדנצר, והנביאים שבימיו מתנבאין וצווחין כן, והיה דבר ברור אצלו שכל הכלים יגלו לבבל, לפיכך חס על כבוד הארון לעילוי ורצה לגנוזו. ע"כ.

מוסיף ואומר רבינו בחיי: איך ידע יאשיהו מתי הזמן הראוי לגנוז את הארון?

לפי בדי הארון. משום שבימי שלמה המלך בעת שהכניסו את ארון האלוקים לתוך קודש הקודשים התארכו 'הבדים' שהם המקלות בצדי ארון הברית, והיו נראים כמין שני דדים מבעד לפרוכת שהבדילה בין הקודש לקודש הקודשים שנאמר "וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַבָּדִים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבַר וְלֹא יָרְאוּ הַחוּצָה" (מלכים א' ח, ט), וכפי שכינה אותם שלמה המלך בשיר השירים "שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשְׁנֵי עֲפָרִים תִּאֲמָי צְבִיָּה" (שיר השירים ז, ד), ועתה בזמן יאשיהו חזרו הבדים לגודלם המקורי כפי שהיו בזמן המסעות של משה רבינו. לכן יאשיהו הבין שהארון מתכוונן שוב ל'מסע נוסף' כלומר לגלות, והחליט שהגיע העת לטמון את הארון במקום גניזתו המיועד לו.

נאמר בתורה בענין נושאי הארון: "וַיֵּאָזְרוּ עֲשׂוּ לָהֶם וְחִיּוּ וְלֹא יִמָּתוּ" (במדבר, ד', ט), ומובא במדרש (במדבר רבה, פרשה ה, א): "א"ר אלעזר בן פדת בשם ר' יוסי בן זמרא: בשעה שהיו ישראל נוסעין היו שני ניצוצין של אש יוצאין מתוך שני בדיו של ארון כדי לפגוע שונאיהם... וכיון שהיו הניצוצין יוצאין, היתה האש שפה בטעוני הארון והיו נשרפים ומתמעטין... והיו כל אחד ואחד רצין, זה נוטל את השלחן, וזה נוטל את המנורה, וזה נוטל את המזבחות, ובורחים מן הארון מפני שהיה מזיקן, והיה הארון כאלו מתבזה, והיה הקב"ה כועס עליהם ושוב היו מתכלין. אמר הקב"ה למשה: מה אני הורג בני קהת? אם יטענו הרי מתמעטין, ואם לא יטענו הרי כעס עליהם. א"ל הקב"ה למשה ולאחריו: עשו להם תקנה לבני קהת כדי שלא יכרתו מן העולם, שלא יהו מניחין ובורחין 'אל תִּכְרִיתוּ אֶת שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי' וגו' (במדבר, ד', ח), אלא יבא אהרן ובניו וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עִבְדוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ' (שם פסוק ט), כדי שלא יוכלו להתחלף מעבודה לעבודה וממשה למשה...

רבי יוסי בן זמרא אומר, שבהגיע הזמן לשאת את כלי המשכן, כל הלויים היו רצים ותופסים כלים אחרים, כי כולם פחדו לגעת בארון שמה יפגעו ממנו. היה הארון עומד מבוש. ציווה אפוא הקב"ה את אהרן הכהן לדאוג לכך שיהיו ממונים שעבודתם תהיה לשאת את הארון.

אלא שמיד אחר-כך מביא המדרש גרסה הפוכה לסיפור: רבי שמואל בר נחמן אמר: ח"ו לא היו בני קהת מניחין את הארון ורצין לשלחן ומנורה, אלא אע"פ שמתמעטין היו נותנין נפשם על הארון. ואם כן למה היה מזהיר עליהם: אֵל תִּכְרִיתוּ אֶת שֶׁבֶט הַקְּהֵתִי, וגו',? אלא מפני שהיו יודעין שכל מי שטוען בארון שכרו מרובה, והיו מניחין את השלחן, והמנורה והמזבחות, וכולן רצין לארון ליטול שכו. ומתוך כך היה זה מריב ואומר: אני טוען כאן, וזה מריב ואומר: אני טוען כאן, ומתוך כך היו נוהגין בקלות ראש, והיתה השכינה פוגעת בהם. אמר האלהים למשה: עשה להם תקנה כדי שלא יתכלו מן העולם, 'אֵל תִּכְרִיתוּ' וגו', אלא יסדרו אותם על עבודתם ועל משאם, שלא יריבו זה עם זה."

יש לומר, כי אלו ואלו דברי אלהים חיים, ושני האמוראים צדקו, היו לויים שברחו מהארון, והיו לויים שנלחמו לשאת את הארון.

יש לומר בדרך הרמז, שבא ללמדנו, כל ילד יהודי הוא ארון הברית, ובתוכו ישנם שני הלוחות. מצד אחד, להתעסק עם נשמה יהודית, לחנך ילד יהודי, זו מעלה גבוהה מאוד ושכרה רב, שכל העתיד שלו תלוי במחנך, ואין לך שכר יותר גדול מזה. וכדברי הגמרא בבבא בתרא (ח): "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" - אלו מלמדי תינוקות.

אולם מאידך, מי שנכשל בחינוכם, למשל, מי שפוגע בילד ח"ו, אין לך עוון היותר גדול מזה, שיכול להרוג את הילד רוחנית ונפשית. מילה לא נכונה, פגיעה וכדומה. עלולה לגרום לילד שלא להתרומם לעולם.

לכן יש כאלה שמחליטים לברוח מכך, אינם רוצים להתעסק בחינוכם של ילדי ישראל, הם מבינים את גודל הסכנה שבדבר, ומעדיפים להתרחק, לבחור עבודות רוחניות אחרות. ומאידך יש כאלה, הרצים למצוה חשובה זו, לחנך ולגדל את ילדי ישראל, על אף גודל הסכנה שבדבר. אבל גודל חשיבות המצוה מעודד אותם להתעסק בכך ולהשתדל להצליח.

ואולי יש לומר, נאמר אצל הארון: "ועשו ארון עצי שיטים", ויש להשים לב, כי אצל כל הכלים נאמר לשון "ועשית" - לשון יחיד, מלבד המשכן עצמו שכתוב בו (כ"ה, ח), "ועשו לי מקדש". והארון שכתוב בו "ועשו ארון".

וכתב על כך הכלי יקר שבא ללמדנו, שיבואו כולם ויעסקו בארון, כדי שיהיה לכולם חלק בתורה. ולפי דרכינו יש לומר, כי התורה באה ללמדנו בזה, שמי שמבין את ערך חינוך ילדי ישראל, יבוא ויתעסק בעבודת קודש זו, ואל יחשוש וירתע, אלא יתפלל לה' שיצליח ולא יכשל בחינוכם וה' יהיה בעזרו.

כתב בספרה"ק תפארת שלמה (ענייני חג השבועות) וז"ל: ...הנה אנו אומרים (ברכת ק"ש שחרית אהבה רבה) ותן בלבנו בינה כו' לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך כו'. וכן מצינו בגמ' בהרבה מקומות בזה הלשון (אבות ד, ט) כל המקיים את התורה כו' כל המקיים את המצוות. והנה יש להבין שורש לשון קיום הנ"ל האמור אצל תנ"מ כי הנה לשון זה המקיים הוא כמו שאמרו רז"ל בגמ' (בבא

בתרא יא.) כל המקיים נפש אחת מישראל. שהפ"ה הוא שמקיים ומחיה הנפש מישראל שלא תאבד ח"ו. ולהבין זה הלשון אצל תורה ומצוות הוא על דרך המובא בעץ חיים בענין סוד מעקה שהוא שלא יפלו האורות העליונים למטה כי כאשר לא יהיה מעקה אז יפול משם אור האצילות אחורי העולמות ב"ע והוא בחינת מיתה (דברים כב, ח) "כי יפול הנופל ממנו" עיי"ש באורך.

והנה כך הענין ג"כ בעסק התורה ומצוות שעל ידם הוא ממשיך מאורות האצילות כמבואר בספרים הקדושים גודל פעולת המשכת האורות ע"י תורה ומעש"ט. והנה לכך בהמשכת האורות העליונים הנ"ל צריך אמנם לקיים השפע ההיא ביושר לבל תיפול אחורי הצדדים ח"ו כנ"ל "כי יפול הנופל ממנו" שזהו בחי' מיתה ח"ו כשיפול השפע לחיצונים ח"ו.

והנה זהו לשון "המקיים את התורה והמצוות" כמו "המקיים נפש אחת מישראל", שלא תאבד, כן הוא מקיים את אור השפע התורה ומצוות לבל ילך לסט"א חלילה.

והנה זהו שאמרו בגמרא (ברכות סא): אצל רבי עקיבא שהיה מאריך באחד אמרו לו תלמידי רבינו עד כאן, אמר להם, כל ימי הייתי מצטער מתי תבא לידי ואקיימנו, עכשיו שבא לידי לא אקיימנו. דהנה ידוע גודל מעלות פעולת היחוד שהיה ר"ע מאריך באחד להמשיך מעולמות העליונים גבוה מעל גבוה כמבואר בספרים הקדושים, ולכן תלמידי הקדושים כשהבינו זה אמרו לו: 'עד כאן', כלומר, שהיו יראים שמא מגודל הריבוי האורות והשפע יפול ח"ו לסט"א.

לכך אמר להם: אל תיראו, כי כל ימי הייתי מצטער ע"ז שאוכל לקיים השפע בבחינת מעקה הנ"ל. וזהו מתי תבא לידי ואקיימנה כנ"ל עכשיו שבא לידי לא אקיימנה. כי בוודאי אוכל לקיים האורות בשפע היושר והיחוד לקיום העולמות כנ"ל. וז"ש חכמינו ז"ל (אבות ה, א) ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם היינו בחי' קיום האורות והשפע להיחוד העולם בחי' ז'נ' לבל ילך לסט"א. ע"כ.

ואחר שמאריך מאוד בענין זה, מבאר מה שמצינו אצל ארון הברית, בשעה שהיה מחנה ישראל נוסע היו שמים על הארון "עור תַּחַשׁ" ומעליו פורשים בגד "כְּלִיל תְּכֵלֶת" שנאמר "וַיָּבֹא אֱהֲרֹן וַבְּנָיו בְּנֹסֵעַ הַמַּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פְּרֻכַת הַמִּסָּךְ וַיְכַסּוּ בָּהּ אֶת אֲרֹן הָעֵדוּת: וַיִּתְּנוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וַיַּפְרְשׁוּ בְּגַד כְּלִיל תְּכֵלֶת מִלְמַעְלָה וְשָׂמוּ בְּדוּי" (במדבר ד, ה - ו). כיסוי זה של הארון מלמעלה בבגד בצבע התכלת תפקידו היה להסתיר את האורות הרוחניים שיצאו מהארון לבל יבואו החיצונים ויטלו ממנו. וז"ל: 'זוהו הענין של כיסוי הארון בבגד תכלת והוא הענין בסוד מלבושי הכהנים וכמב' בזה"ק (בראשית נב) בענין החגורות ע"ש. והכל הוא להגן על השפע מן החיצונים כמ"ש זה במ"א באורך. עכ"ל.

יש לתת טעם מדוע צבע תכלת מסוגל לסלק החיצונים, כי הגמרא בסוטה (יז) אומרת, כי תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד. ממילא צבע התכלת מזכיר לחיצונים את כסא הכבוד ומהיראה הם מסתלקים ובורחים.

בזה יש לבאר את מאמר הפיוט: "שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי", ולכאורה, מה השמחה מכל חמשת הבגדים שלבש מרדכי רק את "לבוש התכלת"?

אולם לפי דברי התפארת שלמה, צבע התכלת מרמז כי אין רשות לחיצונים לינוק ולקבל מהשפע היורד לעם ישראל, ועל כך באה השמחה.